Domies Toen

Nieuwsbrief

Juni 2022

De salomonszegel

door Jan Jaap

In mei hangen talrijke witte bloemen sierlijk aan de opgaande gebogen stelen van de Salomonszegel. Later in het jaar worden de bloemen gevolgd door blauwzwarte bessen en een oranjegele herfstkleur. Salomonszegel is een sieraad in de bostuin.

Wortelstok

De wetenschappelijke naam Polygonatum verwijst naar de wortelstok. Poly betekent veel, gonu betekent knie of knobbel. De wortelstokken kunnen verdikt zijn als een knie. Ieder jaar ontstaat aan de voorzijde een nieuw stuk, waaruit in het daaropvolgende voorjaar een nieuwe bovengrondse stengel ontspruit. Op de wortelstokken van de voorafgaande jaren hebben de stengels een litteken achtergelaten. Deze hebben de vorm van de voet van de stengel. In dit litteken zag men vroeger het zegel van koning Salomo. Volgens niet bevestigde verhalen gebruikte koning Salomo deze plant om rotsen te laten splijten, ook werd een papje van de wortelstok als ontstekingsremmer gebruikt. Je zou er zelfs sproeten mee kunnen behandelen. In Friesland noemen ze de plant 'segelplant', in Drenthe werd de plant wel 'mot met biggen' genoemd. De rijtjes bloemen doen inderdaad denken aan een hele trits zogende biggetjes.

Soorten

In Nederland komen drie soorten voor: kranssalomonszegel (P. verticillatum), welriekende of duinsalomonszegel (P. odoratum) en de gewone salomonszegel (P. multiflorum).
Kranssalomonszegel is nog sporadisch te vinden in het uiterste puntje van Zuid-Limburg maar in Wallonië is de plant vaker te vinden, net als in diverse Europese berggebieden.
Welriekende salomonszegel groeit vooral in de kalkrijke duinen ten zuiden van Bergen. De gewone salomonszegel is de meest algemene soort en kun je vinden op alle hogere gronden en in de duinen. Je vindt hem in bossen op humeuze zandgrond en langs beken.

Salomonszegelbladwesp

De buisvormige bloemen worden bestoven door insecten met een lange tong zoals hommels. Het zijn gezonde sterke planten maar ze worden toch wel aangevreten. Hiervoor is een klein, zwart bladwespje, de salomonszegelbladwesp verantwoordelijk. Het wespje vliegt laat in het voorjaar. De larven eten in groepjes aan de bladeren en laten alleen de nerven over. Gelukkig beginnen ze meestal pas na de bloei met eten. Pas na een of twee jaar zie je ze weer. In de tussentijd krijgt de plant kans om zich te herstellen.

Salomonszegel in de tuin

De welriekende en gewone salomonszegel zijn beiden goed toepasbaar in tuinen. Zelf beschouw ik de welriekende salomonszegel meer als liefhebbersplant. Met wat hulp, doet de plant het goed langs hagen en bosschages. De gewone salomonszegel daarentegen is makkelijk en dankbaar. Als de grond niet al te arm en droog is en liefst met wat humus, dan vindt ze haar plaats wel in de bostuin. Beide soorten laten zich goed uitzaaien. Ook kun je de planten vermeerderen door de wortelstokken op te graven en in stukken te breken. Hoewel het woord wortelstokken wat onheilspellend klinkt, is het geen woekeraar, al kan de plant zich op den duur wel aardig uitbreiden.

60 jaar Domies Toen

Een jaar vol activiteiten

Op **zaterdag 11 juni**, 15 uur, klinken er prachtige vogelgeluiden in de kerk van Pieterburen, het zijn composities op vogels van Henk-Doeke Odinga. Vanaf 2010 is in samenwerking met Vroege Vogels Radio een aantal vogel-composities gemaakt door deze in Usquert woonachtige componist. Het begon met de winterkoning voor piano solo. De tweede was de fitis, voor hobo en piano, deels in samenwerking met tekenaar Peter van Straaten. Vogels die tijdens het concert instrumentaal worden verklankt zijn onder meer de kievit, grutto en de grauwe gans.
Daarnaast klinkt een lied over zwanen van Ida Gerhardt en een compositie op een gedicht van Vasalis waarin vogels voorkomen.

Met solistische medewerking van Jan-Jacob Mooij op hobo, Joost van Rheeden op klarinet, Marlon Valk op altsaxofoon, Fardau van der Woude zang en Henk-Doeke Odinga, piano.

De toegang is gratis, een vrijwillige bijdrage voor Domies Toen is natuurlijk altijd welkom. Reserveren is niet noodzakelijk, maar wilt u helemaal zeker zijn van een plaats dan kunt u een mailtje sturen naar vogelconcert@domies-toen.nl.

Voorafgaand aan het concert geeft ds Klaas Pieterman een rondwandeling langs bijbelse planten in Domies Toen. Aanvang 14 uur. Opgave hiervoor is niet nodig.

Tekenen voor kinderen in Domies Toen

Deze zomer organiseren we regelmatig workshops speciaal voor kinderen. Kunstenaar en vakdocente Anja Lofvers is in de tuin op **zaterdag 18 juni**. Anja is vakdocente bij onder andere de KunstKerk Hogeland, Warffum en heeft haar eigen atelier in het Paleis in Groningen. Zaterdag 18 juni, vanaf 15.00 uur gaat zij je helpen in haar workshop Tekenen.

Je hoeft écht geen botanisch tekenaar te zijn om planten en bloemen te tekenen. In Domies Toen staan heel veel verschillende soorten. Kun jij ze herkennen aan de vorm van hun blaadjes? Met simpele trucs van de kunstenaar maak je jouw mooiste bloementuin op papier.
Opgave via tekenenintoen@domiestoen.nl

Langs geneeskrachtige kruiden

Op **zondag 3 juli** 14.00 uur, leidt kruidengeneeskundige Saskia Nieboer u langs geneeskrachtige kruiden.

Saskia: ' Ik ben al heel lang op pad met kruiden; een spannende weg door het leven die mij steeds dichter brengt bij de aard en de kracht van kruiden en van mijzelf.
Gedeeltelijk opgegroeid in Zwitserland volgde ik de opleiding tot verpleegkundige en de tropenopleiding. Ik vond de afhankelijkheid van de patiënten zeer onbevredigend en ging op zoek naar alternatieven. Ik kreeg de kans om in de Beierse Alpen kruidengeneeskunst te leren op de traditionele manier; via mondelinge overlevering en dat is in mijn ogen de mooiste manier om iets te leren.
Ongemerkt had ik oude en universele kennis opgedaan en ik zie het als mijn taak om die door te geven.'

Het Linnaeustrio speelt 'Herbarium'

Zo veel bloemen in de tuin van Domies Toen die het verdienen om bezongen te worden; op **zaterdag 16 juli** brengt Het Linnaeus Trio een muzikale ode aan de (inheemse) plant. Het Linnaeus Trio komt tussen de bloemen een muzikaal herbarium spelen, waarbij de musici samen met duurzaam tuinontwerper Marijn van Klingeren (Schoppenvrouw) de planten centraal stellen in een bonte verzameling van muziekstukken. Zo divers als de planten, zo divers is de muziek in dit concert. De musici hebben een keur aan klassieke werken gearrangeerd, maar er klinkt ook een nieuw geschreven werk, dat Dolf de Kinkelder speciaal voor dit programma heeft gecomponeerd. In 'Herbarium' staan we stil bij biodiversiteit, eco-systemen en duurzaam tuinieren en vieren we het moois om ons heen in de tuin.
Aanvang 15.00.
Kaarten: herbarium@domiestoen.nl
Het concert is gratis; de entreeprijs voor de tuin is €3 pp, voor vrienden van Domies Toen gratis. Een vrijwillige bijdrage wordt natuurlijk zeer op prijs gesteld.

Veiling uitgesteld

De veiling die in juni gepland stond en waarvan de opbrengst voor de tuin is, hebben we helaas uit moeten stellen, maar van uitstel komt geen afstel! De veiling zal plaatsvinden aan het eind van het tuinseizoen, als afsluiting van het feestjaar waarin Domies Toen 60 jaar bestaat.
We hebben al veel mooie aanbiedingen binnen.

Hebt u nog mooie zaken of diensten of kunstwerken in de aanbieding, neem dan contact op met voorzitter@domiestoen.nl.
We kunnen al wel verklappen dat we een tekening van Henk Helmantel mogen veilen.

Meelifters ontdekken in Domies Toen

In onze serie boekjes 'Ontdekken in Domies Toen' zijn dit jaar meelifters opgenomen. In Domies Toen staan veel planten waarvan we vaak denken dat ze inheems zijn maar ze zijn in werkelijkheid vaak meegenomen door de mens. Het boekje *Meelifters ontdekken in Domies Toen* neemt u mee langs deze planten.
Het is voor €3,50 te koop in de tuin en theeschenkerij.
Deze meelifters zijn ook erfgoed van ver. In dit kader is Domies Toen partner geworden van Bitterzoet Erfgoed, het verhaal over sporen van het slavernijverleden in Groningen.

Tuinkunst in Domies Toen
- de slingertuin -

Domies Toen is een tuin waar veel verschillende elementen samenkomen. Al die onderdelen hebben een vorm -de belijning- en een inhoud -de plantenkeuze-. Maar waar komt die vorm vandaan? Hoe is die ontstaan? En hoe hangt die samen met de plantenkeuze? Graag nemen we u mee op reis door de tijd in Domies Toen.

Engelse landschapsstijl

Het pronkstuk van Domies Toen is misschien wel de slingertuin die werd aangelegd als voortuin bij de pastorie. Daar waar nu de mergelvallei ligt, stond tot 1960 een pastorie. Aan de straatkant liet de dominee een siertuin aanleggen. Dat deed hij natuurlijk naar de laatste mode en dat was eind negentiende eeuw de slingertuin. De slingertuin is een typische Groningse variant van de Engelse landschapstuin.
We gaan dus even terug naar de Engelse landschapsstijl. Deze ontstaat in de 18e eeuw en is eigenlijk een antwoord op de formele, symmetrische baroktuinen die gedurende de 17e eeuw in heel West-Europa aangelegd worden. Het Loo in Apeldoorn is er een prachtig voorbeeld van, in het noorden is dat onder andere de tuin bij Menkemaborg in Uithuizen. Waar in de barokke tuin letterlijk alles strak is - de paden, de gazons, de hagen en bomen en waar zelfs de waterpartijen stromen en spiegelen zoals de mens het bedacht heeft- zo kronkelt en glooit alles in de Engelse landschapsstijl en mogen bomen en struiken er vrijuit groeien.

Omwenteling

Een aantal factoren ligt ten grondslag aan deze grote omwenteling in de tuinkunst. Ten eerste gaan grote denkers anders tegen de natuur aankijken. Deze is niet alleen maar gevaarlijk en moet dus beheerst worden, nee: in het ongetemde, het intuïtieve en in de verbeelding kan ook een bron van waarheid zitten. Daarnaast trekken schilders naar Zuid-Europa en komen terug met schilderijen van woeste landschappen waarin dit ongetemde en intuïtieve geïdealiseerd wordt. Ook plantkundigen gaan op reis, zij komen terug met exotische planten die in het thuisland uitgeprobeerd worden. En dan is daar de economische situatie. De 18e eeuw is een onzekere tijd culminerend in de Franse revolutie met ideeën over vrijheid, gelijkheid en broederschap. De Gouden Eeuw, met de enorme opeenhoping van rijkdom bij slechts enkelen, is voorgoed voorbij. De formele tuinen die kunnen bestaan bij de gratie van heel erg goedkope arbeid kunnen niet meer onderhouden worden. Genoeg grond voor een andere tuinstijl.
Die vindt men in de landschapsstijl, waarin met kleine ingrepen in het landschap kronkelende paden en waterpartijen worden aangelegd die een beroep doen op de intuïtie. Waarin (aangelegde) watervallen, grotten, kluizenaarswoningen en ruïnes, Italiaanse bruggetjes, Griekse tempels en Chinese pagodes een beroep doen op de verbeelding. Waarin exotische bomen en struiken hun eigen excentrieke schoonheid mogen tonen. Waarin met weinig onderhoud een groots effect wordt bereikt.
De hele 18e en 19e eeuw is de landschapsstijl in de mode. De precieze invulling van deze tuinstijl varieert gedurende die twee eeuwen. Maar in grote lijnen zien we steeds dezelfde elementen die we in de slingertuin van Domies Toen ook zien: een glooiend terrein met slingerende paden waarvandaan je een steeds wisselend beeld op de tuin hebt: een vijver die 'verdwijnt' achter een heestergroep, de weerspiegeling van een bruggetje in het water, vrijstaande bomen.

Groningse slingertuin

Terug naar de Groningse slingertuin. Deze ontstaat in de tweede helft van de 19e eeuw. Het gaat de Groninger herenboeren voor de wind. De graanprijs doet het uitstekend op de wereldmarkt. De heren willen graag pronken met hun rijkdom. Dat doen ze door een klein stukje van hun vruchtbare grond te bestemmen tot siertuin. Voorbeelden vinden ze onder andere bij de Fraeylemaborg in Slochteren en Ekenstein in Tjamsweer, waar Lucas Pieters Roodbaard (1782-1851) de formele tuinen omtoverde tot parken in de Engelse landschapsstijl. Dat willen de herenboeren ook. Er is echter wel een verschil tussen de parken bij de borgen en de voor- en zijtuinen bij de statige boerderijen. Deze laatste zijn veel kleiner. Het gevolg is dat de licht gebogen paden en waterpartijen uit de borgparken, in de boerderijtuinen bijna slingeren als serpentine. De tuinen werden in de volksmond dan ook al snel, een beetje spottend wellicht, slingertuin of in het Gronings 'slingertoen' genoemd. (LB)